

'N VOORTREKKERMONUMENT TE PRETORIA

Voorstel van pres. Kruger op 16 Desember 1888.

deur

F. A. STEYTLER

BEGIN Desember 1888 het pres. Kruger op 'n presidentsreis per perdewa uit Pretoria vertrek en op weg na Bloedrivier, waar hy die vyftigjarige herdenking van die oorwinning op 16 Desember bygewoon het, Johannesburg, Boksburg, Heidelberg, Vlaktefontein en Standerton besoek. Op sy terugreis het hy Vryheid, Lunenburg, Ermelo, Middelburg en Bronkhorstspuit besoek om op 5 Januarie 1889 weer op Pretoria aan te kom. Vry volledige verslae van die vergaderings op hierdie plekke deur 'n „speciale correspondent” is te vinde in „De Volkstem” van 6, 10, 13, 20 en 31 Desember 1888 en van 3, 7 en 10 Januarie 1889. In die slotartikel oor „De reis van ZHE den Staatspresident” word gemeld dat 6,000 myl afgelê is! Dis seker 'n misdruk vir 600 myl.

Volgens die verslag van die feesviering op Bloedrivier (31/12/88) was daar 'n groot getal mense uit Transvaal, Natal en die O.V.S. teenwoordig, o.a. vyf predikante, nl. di. Ackerman (Wakkerstroom), Neethling (Utrecht), Döhne (Weenen), Louw (Vryheid) en Schoon (Ladysmith). Die kamp, bestaande uit 170 waens en ander rytuie, is opgeslaan om die hoop klippe (reeds in 1866 gestapel) wat die plek aandui waar die walaer in 1838 gestaan het.

President Kruger en kommandant-generaal P. J. Joubert het om 8 nm. op Saterdag 15 Desember op die terrein aangekom. Ds. Neethling het hulle 'n welkomsadres aangebied. 'n Aantal waens is in twee rye getrek en bo-oor is seile gespan. In hierdie wa-tent-kerk is 'n diens die volgende dag om 11 vm. deur ds. Neethling gelei. Om eenuur het ses voortrekkers wat vyftig jaar tevore aan die slag deelgeneem het, van hul ondervindinge vertel. Hulle was Uys, Hatting, Nel, Van der Merwe, J. de Jager en Izak de Jager, almal waarskynlik meer as sewentig jaar oud. Daar is vooraf ooreengekom dat elke spreker 'n gedeelte van die geskiedenis sou vertel, d.w.s. hy sou begin waar die vorige spreker opgehou het. Ongelukkig is die verslae van die eerste twee toesprake uiters skraal. Uys het vertel van die Uys-kommissie se besoek aan Natal in 1835 en van die trek van 1836 (hy was toe 22 jaar oud), Hatting van Cilliers se trek. Interessant is wat laasgenoemde, volgens die koerant, van die Geloofte gesê het: „De slag van Bloedrivier hadden burgers aan hun God toevertrouwd en den Heere beloofd dat zo Hij hen uit de nood zou redden en zij den slag zouden winnen, wij een verbond zouden maken om altijd dien dag in gebed te herdenken. Hun gebed en belofte werd verhoord . . .” Ongelukkig word die datum en die plek i.v.m. die Geloofte nie vermeld nie. Die ander vier Voortrekkers het so sag gepraat, skryf die korrespondent — moontlik was hulle oud en afgeleef — dat daar niks van hulle mededelings opgeteken is nie. Die

president het op die end ook die vergadering toegespreek en vertel dat „ZHE zelf vrouwen en kinderen gezien had die door de kaffers aan de wielen der wagens doodgeslagen waren”. Dui dit op die Liebenberg-moord of op die bloedbad in Natal?

Na afloop van die verrigtinge is 'n vergadering gehou i.v.m. die oprigting van 'n monument ter ere van „Piet Retief en zijne burgers”. Die notule daarvan waaruit dit blyk dat Paul Kruger sy tyd 50 jaar vooruit was, lui as volg:

DE OPRICHTING VAN EEN GEDENKTEKEN

TEN half drie ure werd eene vergadering gehouden om de wenschelijkheid te bespreken een gedenkteeken op te richten ter eere van Piet Retief en andere burgers die tegen de Zulus gevochten en hun leven in den strijd verloren hebben.

De Eerw. heer Döhne werd tot Voorzitter en de heer Schravensander tot Secretaris benoemd.

Nadat de notulen van de vergadering die verleden jaar gehouden was gelezen waren, zeide de Voorsitter, na dank toegezegd te hebben voor de eer ten tweeden male over de vergadering te presideeren, dat verleden jaar 5 commissieleden aangesteld waren in de verschillende Staten en Koloniën van Zuid-Afrika ten einde te zien wat in de zaak kan gedaan worden en inschrijvingen te verzamelen. Er werd toen besloten dat het gedenkteeken te Dingaanstad zou staan als zijnde de geschikste plaats. Het was nu voor de vergadering om de rapporten van die comitéleden te ontvangen. Z. Eerw. was gevraagd geworden door een van de leden van het Comité om een mondeling rapport te doen. Elk lid van het Comité had kennis van zijn aanstelling gekregen; de heer Hofmeyr was voor de Kaapkolonie benoemd doch had bedankt voor die aanstelling daar hij te veel werk had, doch de heer A. Hofmeyr in zijne plaats aanbevolen; de heer Vermaak was voor Natal benoemd en het scheen dat deze heer met de heer Aveling voor de Vrijstaat de enige waren die thans leden van het Comité waren. De W.Erw. Ackerman voor Transvaal en de heer Lucas Meijer, de toenmalige President van de Nieuwe Republiek, hadden ook niet de aanstelling aangenomen, en daar uit de notulen bleek dat 3 uit 5 een quorum zou uitmaken was met de zaak niet voortgegaan wat bijeenkomsten betref. Men had aan den heer A. Hofmeyr geschreven doch tot noch toe geen antwoord ontvangen, en zulks was ook het geval met den heer van Reenen voor de N. Rep. en Generaal Joubert voor de Transvaal. Wat de zaak zelve aanbetref was de Transvaal rustende. In Natal was niet veel gedaan, doch toch was er iets gedaan en men had aldaar £50 gecollecteerd; de heer Aveling zou meedelen wat in den Vrijstaat gedaan was en de heer van Reenen omtrent de Nieuwe Republiek. Het beste dunkte de Voorzitter, was nu over te gaan tot het kiezen van de leden voor het Comité.

Ds. Neethling:— Ik wil slechts zeggen dat er anderen zijn die ook veel belang stellen in onze zaak.

De heer J. S. Ferreira (Lady Brand):— Ik heb alleenlijk een rapport over deze zaak gezien en ik ben verzekerd er zijn ook anderen die belang in deze zaak stellen. De Voorzitter achte dat allen die belangstel in de zaak dezelve ter harte zullen nemen en te werken voor het heerlijk doel. Hij zou de heer Aveling vragen om hen te vertellen wat in zijn district gedaan was.

De heer Aveling:— Ik ben blijde om te zeggen dat bijna allen in de plaatsen waar ik geweest was, bereid zijn om mede te werken. Spreker had de zaak voorgedragen aan een Volkscongres en hartelijke medewerking was beloofd geworden ook door Ds. Albertijn die alsmede de zaak in handen genomen had. Deze heer had goedgeacht dat de zaak in het kerkelijke orgaan, de Fakkel, aan de burgers zou voorgedragen worden. Het was zeker dat allen die zich Afrikaanders noemden, de zaak ter harte gaat. Spreker las eenige correspondentie voor die door hen met Ds. Albertijn over de zaak gevoerd was.

De heer van Reenen sprak over het verschil dat bestond over de geschikste plaats waar het gedenkteeken zou opgericht worden. In Maritzburg dachten de menschen dat het gedenkteeken aldaar moest staan als zijnde de plaats waar de Boeren het eerste dorp aangelegd hadden.

De Voorzitter vroeg of de heer Vermaas (Vermaak?) de vergadering zou vertellen wat men in Natal gedaan had.

De heer Vermaas (Vermaak?) zeide dat hij nog niets verder ontvangen had dan een brief van iemand te Greytown die het gedenkteeken in Maritzburg verlangde.

De Heer Gert van Rooijen stelde voor dat de rapporten zooals ingeleverd door de heeren Vermaas en Aveling aangenomen zouden worden.

Ds. Ackerman zeide dat hij te veel werk had om de aanstelling als lid van het Comité aan te nemen. Indien het rapport nu aangenomen wordt dan zou de Transvaal er buiten gesloten zijn. Z.Eerw. zou gaarne willen weten of zijn brief ontvangen was geworden.

De Voorzitter antwoorde ja, en dat Generaal Joubert, die Ds. Ackerman in zijn plaats aangesteld had, wel gevraagd was om de aanstelling aan te nemen, doch tot hiertoe was geen antwoord van den Generaal ontvangen.

De Generaal zeide dat hij nooit een brief van zulk een aard ontvangen had. Misschien was het mogelijk dat Z.Eds. secretaris nu de brief in handen had, maar Z.Ed. had zulks noch niet gezien.

Nadat men nog over de wenschelijkheid gesproken had of het wel goed zou zijn om het voorstel van den heer Gert van Rooijen ter tafel te leggen zeide de Voorzitter dat het slechts een formeele aanneming of goedkeuring was van het werk van de twee leden.

De heer Knight secondeerde het voorstel. Ds. Neethling zeide dat men het laatste jaar de oprichting van een gedenkteeken besproken had, en Z.Eerw. was verzekerd dat de vergadering goede vertegenwoordigers had voor iemand om op te staan en een voorstel te doen.

De heer van Rooijen vroeg of het laatste jaar vast besloten was waar het gedenkteeken staan moest? Omdat er nog geen bestendigheid bestond omtrent deze vraag, daarom was er niet veel geld ingekomen. Hij was van oordeel dat er te Vrijheid een gedenkteeken moest staan met de namen van Retief en zijne burgers er op, maar ook de namen van allen dergenen die hun leven gelaten hebben in gevechten tegen de Zulu natie.

De heer Aveling was van gevoelen dat men tot eene slotzom moest komen waar het monument moest staan. Laatste jaar was besloten geworden dat het gedenkteeken te Dingaanstad zou opgericht worden en nu was men van plan om de plaats weder te veranderen, dat zou ontevredenheid afgeven onder degenen die tot heden toe bijgedragen hebben.

De heer Rabie dacht dat men een grafsteen te Dingaanstad zou laten oprichten en een gedenkteeken te Vechtkop.

Na nog heel wat gepraat is worden de volgende voorstellen gemaakt:—

De heer E. J. van Rooijen stelde voor om het gedenkteeken te Vechtkop te doen plaatsen.

Z.HEd. de President stelde voor om een nationaal monument te Pretoria op te richten en om al de namen er op te doen graveeren, die gevochten hebben en gevallen zijn in de oorlogen tot op den Vrijheidsoorlog.

Ds. Döhne stelde voor dat de vergadering zich houde bij de besluiten van het vorige jaar. De heer Gregory secondeerde.

De heer Gert van Rooijen stelde een amendement voor om een gedenkteeken te Vrijheid op te richten. Ds. Louw secondeerde.

Ds. Neethling stelde ook een amendement voor dat in herdenking van Piet Retief en zijne dappere mannen, die te Dingaanstad en Blaauwkrans gevallen zijn en van de commando van P. Uys (en) die de overwinning gekregen hadden bij de Umvolosie en als een bewijs van dankbaarheid voor de overwinning te Bloedrivier, het gedenkteeken te Vechtkop worde opgericht. De heer Aveling secondeerde.

De heer E. van Rooijen trok zijn voorstel terug ten gunste van dat van Neethling.

Ter stemming gebracht zijnde, werd het amendement van Ds. Neethling met 57 stemmen aangenomen.

Omtrent de Commissieleden werd door Ds. Neethling voorgesteld, dat indien de heer A. Hofmeyr bedankt de heer F. du Toit, van de Paarl, in zijn plaats worde aangesteld, en dat de Commandant-Generaal voor de Transvaal, de heer Vermaak voor Natal en de heer Van Steenen (Reenen?) voor die Nieuwe Republiek worde aangesteld. Gesecondeerd door den heer Behr en aangenomen.

Hierop verdaagde de vergadering.